

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה דיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

חינוך הקטנים במצוות ספירת העומר

דרבנן וכהכרעת הפוסקים.

ועתה ראה מה שהביא במנהגי מהר"ל סדר הלכות העומר: והיה מנהג במגנצא ששמש העיר היה מקבץ אליו בבית הכנסת כל הנערים אחר סיום התפלה, והיה מברך עמהם בקול רם. בא"א א"ה אקב"ו על ספירת העומר שהיום יום אחד. והולך ומונה כן כל מנחה עד סוף השבוע, ובכל פעם אחר שספרו אומרים יהי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שיבנה בית המקדש במהרה בימינו ותן חלקנו בתורתך.

ובבואנו לדון אם יש לחנכם לברך כשאינם סופרים בכל יום, יש להסתפק, הדנה הטעם שפסק בשולחן ערוך (סימן תפט ס"ח) שמי שדילג יום אחד שוב יספור ללא ברכה, הוא על פי שיטת הבה"ג שהביא התוספות במנחות (ס"ט), שלדעתו ספירת העומר כולה היא מצווה אחת, אולם התוספות והרא"ש חלקו עליו וכן דעת רוב הראשונים שכל יום היא מצווה בפני עצמה ודעתם שיברך גם אם דילג יום אחד, לפיכך הלכה היא שימשיך לספור כשיטת רוב הראשונים שעדיין מקיים בכך מצווה, אולם לא יברך לחשוש לשיטת הבה"ג בברכה לבטלה.

ובפשטות נראה לומר כי אחרי שכך פסק בשולחן ערוך, הרי שראוי לחנכו באותה דרך שינהג בהיותו גדול, ומה לנו להרגילו במנהג משובש אם כאשר יגדיל לא יוכל לברך באופן הזה, ומה גם שמהטעם שחוששים לברכה לבטלה, נאמר כן גם לגבי קטן שלא יברך כדי לא להכשילו בספק ברכה לבטלה.

אמנם נראה להביא ראייה לנידון, מדברי המשנה ברורה (סימן תרנח ס"ק כח) לעניין לולב ביום הראשון שצריך דין 'לכם' שיהיה הלולב שלו, וכתב שאפשר לסמוך על האחרונים שקטן יכול ליטול לולב 'שאלו', שהם סוברים שמצוות חינוך מתקיימת גם כאשר חסר בתנאי המצווה, שהרי גם באופן זה האב מחנך ומרגיל את הקטן למצווה, ומסתמת לשונו (שער הציון ס"ק לו) משמע שהקטן יברך אף על פי שאינו יוצא בזה, (אולם באגרות משה אור"ח ח"ג סימן צ"ה כתב שהקטן לא יברך).

וכן מצינו לעניין שיעור אכילת פת לברכת המזון, ששיטת החתם סופר (אור"ח סימן המשך בעמ"ב

שאלה: ילדים שאינם מתפללים מעריב בכל ערב כך שאינם סופרים ספירת העומר, רק בליל שבת קודש באים לבית הכנסת להתפלל, ורבים שואלים כיצד יש להתנהג עמם בבואם לספור, האם לחנכם לספור עם ברכה, או שלא יברכו כדין מי שדילג יום אחד, או להניח לילד לעשות לבדו כרצונו, ואם יברך מעצמו יברך, אבל שאבוי לא יחנכו לכך.

תשובת מורינו הרב שליט"א:

בעיקר חובת האב בחינוך בנו למצוות ספירת העומר יש להקדים: א. ידועה מחלוקת הראשונים לגבי קריאת שמע האם יש בה חובת חינוך בניו הקטנים: שיטת רש"י (ברכות כ. ד"ה קטנים) שאפילו בהגיעו לחינוך פטורים מפני שאינם מצויים אצל אביהם בזמן קריאת שמע בערב וישנים בבוקר, ושיטת רבינו תם (תוספות שם ד"ה וקטנים) שחייבים בהגיעו לחינוך, ובשולחן ערוך (אורח חיים סימן ע סעיף ב) הביא את שתי הדעות וסיים: 'וראוי לנהוג כרבינו תם'. וכתב במשנה ברורה (בסימן תכו סק"א) שכמחלוקת בקריאת שמע כך מחלוקת בקידוש לבנה - אם יש בה חיוב לחינוך הקטנים מאחר שמצוותה בלילה. וכן נראה לעניין ספירת העומר שיעקר מצוותה בלילה יהיה דינה תלוי במחלוקת הנזכרת. אמנם מגיל שנים עשרה לכל השיטות יש חובת חינוך (הב"ח סימן ע).

ב. קיימא לן שמצוות ספירת העומר בזמן הזה אינה מן התורה אלא מדרבנן, (תוספות מנחות טו ע"א ד"ה זכר, ר"ן פסחים כח ע"א ברי"ף, ורוב הראשונים ודלא כרמב"ם תמידין ומוספין, פ"ז הלכה כ"ב-ד, וראה בבאור הלכה סימן תפט ד"ה לספור), ונחלקו הפוסקים אם יש חובת חינוך למצוות דרבנן: במשנה ברורה נקט בפשיטות שיש חינוך גם במילתא דרבנן (שער הציון סימן ע סק"ז ובעוד מקומות), ומאידך יש חבל פוסקים שסוברים שאין חובת חינוך במצוות דרבנן, (ראה הגהות חת"ס אור"ח סימן שמג. אמרי בינה אור"ח סימן יד. פרי מגדים בא"א סימן תקפו סק"ג, תורת רפאל סימן עט). אמנם למעשה נוהגים לחנכם גם במצוות קריאת שמע וגם במצוות

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א

שאלה: לאחר כמה ימי חופשה חזר לביתו, והנה הוא מבחין כי נפלה מזוזה באחד החדרים, בבואו להחזיר את המזוזה האם עליו לברך על קביעת המזוזה.

תשובת מורנו הרב שליט"א:

יש לברך. אך בני ספרד ההולכים לאור פסקי בעל "ביעי אומר" יקבעו את המזוזה ללא ברכה¹.

ולאחר מכן מעבירים בקופה את הברקוד שעל גבי האריזה. האם מותר הדבר או שיש חשש גזל כיוון שעדיין לא שילמו עליו.

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אסור לגזול גם על מנת לשלם (סימן שנט סעיף ב) ולקנות בהקפה דבר העומד למכור יש בכך מחלוקת אחרונים (גליון רבי עקיבא איגר שם), אולם אם ידוע שמקפידים וודאי שאסור. לענייננו, הדבר תלוי בהתאם לכללי החנות. בחנויות מכולת קטנות וכדומה מקפידים על כך. ברשתות הגדולות יש מקומות שמקלים בכך, וצריך לברר את הוראות הרשת. אם אין ידוע מה דעת בעלי החנות, הדבר אסור משום ספק גזל³.

גם כן יצא לו התועלת.
3 עוד יש לציין ולדון מתי חל קניין של מי שלוקח בחנות, שהרי במקח שדמיו קצובים קונה מיד בשעת הגבהה, וכאשר מגביה את המוצרים כדי להכניס לעגלה כבר קנה אותם, וזה נפקא מינה גם לעניין אם יכול לחזור בו ולהתחרט מלקנות, וגם אם נאנס בתוך החנות. שלא באשמתו, ואין כאן מקומו להאריך. אולם אם נאמר שקונה בהגבהה יש סכרה להתיר לאכול עוד לפני התשלום, אך מאידך הקניין מותנה בתשלום והרי בעל החנות אינו מסכים שישמש לפני כן.

שאלה: באישון ליל הייתה פריצה בחנות, אלא שמצלמות האבטחה המותקנות בחנות תיעדו את כל תעלולי הגנב כך שניתן לראות בבירור מי הוא. האם מותר לתלות את התמונה בחנות לצורך זיהוי.

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אם מטרת התלייה לצורך הצלת מומן מותר, אך ראוי לעשות הדבר בשום שכל ורק כשאין ברירה ולא להקל ראש בכך².

שאלה: מצוי שהולכים עם ילד לצרכנייה וכדי להעסיק את הילד או שהוא רעב, נותנים לו לאכול דבר מה,

(מנחת שלמה ח"א סימן סט) והגר"מ שטרנבוך (תשובות ונהגות ח"ב סימן תקנא).

אמנם בשו"ת יביע אומר (ח"ג י"ד סימן ז') הביא חבל פוסקים שאין צריך לברך, וכן פסק להלכה מטעם ספק ברכות להקל. ולכן הנוהגים על פי פסקיו אין להם לברך.

2 ראה חפץ חיים (לשון הרע כלל י אות י'): אם משער שעל ידי זה שייספר לאנשים האין שפלוגי עשה לו עולה בענין מומן וכיוצא בזה, תוכל לבוא לו מזה תועלת על להבא, כגון שייספר לאנשים שדבריהן ישמעו לו אם יוכיחוהו על זה,

לה הפסק, והרי זה כמצות לימוד תורה שאף אם הפסיק מללמוד יכול לסמוך על הברכה שאמר בבוקר, כן נאמר לגבי מזוזה, הרי החובה היא בכל הזמן, ולכן מה שנפלה המזוזה לא שייך לומר שיש כאן היסח הדעת, ואף לשיטת השו"ע שבטלית שנפלה יש לברך במזוזה לא יברך. ואמנם יש מן הפוסקים שנקטו ספק ברכות להקל, וכתבו שלא יברך. אך רוב הפוסקים אחוזו כפשיטתו של הפתחי תשובה, וכן מביא בספר אשרי האיש (יורה דעה חלק ב פרק סג סעיף ז) בשם הגר"ש אלישיב, שמוזוזה שנפלה חשיב הפסק וחוזר ומברך. וכן דעת הגר"ש

1 בפתחי תשובה (יורה דעה סימן רפט סק"א) כתב: ונראה דאם נפל המזוזה מעצמו לארץ ורוצה לקבעה צריך ודאי לברך ודימהו לדין נפל טליתו, וכן פסק בערוך השולחן (שם סעיף ז), ולעניין טלית שנפלה נחלקו הראשונים (נמוקי יוסף הלכות ציצית, והובאו השיטות בבית יוסף אור"ח סימן ח) ואנחנו נוהגים להלכה שצריך לברך על פי פסק השולחן ערוך (סעיף טו). [אמנם הכף החיים (סקני"ה) והבן איש חי (בראשית) פסקו כרבינו יונה שלא לברך, ודעתם כי ספק ברכות להקל אף כנגד השולחן ערוך]. ברם, יתכן לומר שיש לחלק בין טלית למזוזה, מאחר ומצות מזוזה אין

ביקש הלוואה עבור חברו - דינו כלווה או כערב

חושיו המחודדים של גבאי בית הכנסת זיהו מהר שמשוה קורה לו ליעקב, פניו אינם כתמול שלשום והוא נראה מוטרד מאוד. מדי דברו את הצליח הגבאי להתחפר ולחקור עד שהתבהרה לפניו התמונה: למרות שיעקב הוא מנכבדי הקהל ובורן ה' התברך מידו המלאה ואינו נוקק לא למתנת בשר ודם ואף לא לידי הלוואתם, הפעם המצב שונה; אין לו כסף נזיל כיוון שהשקיע בעסקה ענפה שעדיין לא הגיעה שעתה להניב את התשואה הנאה, וכעת כשהוא עומד לפני נישואי בנו, מצא את עצמו עומד בפני שוקת שבורה, ולבקש הלוואות ממעמדו הרם קשה לו עד מאוד. הגבאי הנמרץ והמעשי נכנס מיד לטפל בעניין, הוא ניגש לאפרים הנגיד ובקצרה סיפר לו את כל העניין, וכל שהוא מתבקש זה להלוות ליעקב סך מאה אלף ₪, לתקופה המוערכת כי עד אז כבר ישתחררו המזומנים מההשקעה של יעקב. ליתר ביטחון הוסיף הגבאי כי הוא ערב על העניין, וכך היה. אפרים העביר לידי של יעקב את סכום הלוואה וערכו שטר הלוואה מסודר כאשר הגבאי המסור חתום ערב על כך.

בתום תקופת הלוואה פנה אפרים לגבאי כי הנה הגיע הזמן לשלם את החוב שלקח על עצמו. לתמיחה הגבאי מדוע הוא פונה אליו ואינו בודק קודם אצל יעקב אולי יש לו לפרוע את החוב, ענה אפרים כי הוא אינו מתכוון להתעסק עם יעקב בעניין, מלכתחילה הסתמך בפירעון רק עליו ומצדו הוא לווה והוא החייב. האם אכן צודק המלווה לידיו של יעקב את סכום הלוואה וערכו שטר הלוואה בתיים הי"ך מדעת תורה? (סמ"ע סימן ג סק"א).

תשובה: כידוע פירוש המושג 'ערבות' הוא, התחייבות אדם לקיים חובו של אדם אחר כלפי אדם שלישי אם החייב לא יפרע במועדו. כלומר, אם הלווה החייב לא יעמוד בתשלום החוב, יהיה המלווה רשאי לדרוש מהערב שיפרע עבורו את החוב. מטרת הערבות היא מעין ביטוח למלווה משתי סיבות: ראשית, המלווה, יוצא מנקודת הנחה כי הלווה יעשה ככל שביכולתו לא מנת למנוע מחברו, שהסכים להיות ערב לחוב, לשלם במקומו. שנית, במקרה בו הלווה בוחר, את החוב, למלווה יש חייב נוסף, הוא הערב, ממנו הוא יכול להיפרע את החוב. והכלל הבסיסי בדיון ערב כי 'אין נפרעין מן הערב תחילה אלא מן הלווה' (ה"מ סימן קכ"ט), רק כאשר אין ללווה לפרוע או כאשר נמצא במדינת הים אז מתחייב לשלם, אלא אם כן התנו אחרת (ס"ח), או בערב קבלן שלפי רוב השיטות אפשר לגבות ממנו מיד (ס"ט וראה בגניזת רעק"א).

אמנם למקרה שלנו, בו הלווה כלל לא ביקש את הלוואה אלא הערב הוא שיום לבקש אותה, יש התייחסות מפורשת בדברי רבינו הרא"ש בפסקיו (בבא בתרא פ"י סימן מא), בו קובע להלכה כי 'אם לא דבר הלווה עם המלווה כלום, אלא ראובן אמר לשמעון: הלווה מעות ללוי ואני פורע, הלווה ואני חייב הלווה ואני נותן, שאמר לו הלווה שמעון ללוי מיד ליה, אין לו לשמעון על לוי כלום אלא על ראובן שפירע לו הלווה, ובשליחותו של ראובן נתנם לו. וכדבריו פסק בשולחן ערוך (סעיף כ).

והנה ישאל המתבונן שתי שאלות: א. אם מקבל המעות אינו נחשב ללווה, וגם המבקש לא קיבל את הכסף, כיצד איפה מתחייב המבקש והיכן נעשתה הלוואה. ב. מהו בעצם מעמדו של מבקש הלוואה, אין לומר שהוא 'לווה' שהרי לא קיבל את הכסף, ולומר שהוא ערב גם לא ניתן, שהרי המשמעות של ערב הוא כאשר הערב מתחייב עבור חובו של אדם אחר, וכאן האחר אינו חייב כלל.

ואכן בגדר מעמדו של המבקש מצאנו שני דרכים. א. בספר דברי משפט (סעיף ד) כתב שלוי זיכה את המעות לראובן, כלומר, שבעצם המבקש הוא הלווה, ואף שלא קיבל לידי את המעות, כאשר שמעון המלווה נתן המעות ללוי, זיכה אותם לוי עבור ראובן המבקש, ובכך נחשב כאילו הלווה המעות ללוי. ב. בבית דין הגר"א (ס"ק ג) מצייין מקור לדיון זה מקידושין (דף ז). באשה שאמרה תן מנה לפלוגי ואקדש לך שמקודשת מדיון ערב, הרי שאף שאין לוהה מתחייב מדיון ערב, ועל דרך זו הלך בקובץ שיעורים (קידושין עה) ומביא מכך ראיה, שיכול להיות שיעבוד נכסים ללא שיעבוד הגוף ואין כאן מקומו. כך או כך, אין נפקא מינה לדינא מצד מה מתחייב המבקש. אך יש למלווה יש כוח וזכות תביעה מלוי מצד 'שיעבודא דרבי נתן, אלא שיעיקר החייב הוא המבקש'.

אלא שהמקרה שלנו שונה מכל האמור, וזאת מכיוון שערכו שטר הלוואה, ובספר מטה שמעון כתב (הגה"מ מה), כי כאשר כותבים שטר אף אם הלווה לא דיבר עם המלווה, כתיבת השטר מהווה התקשרות ביניהם, ועל כן הלווה דינו כלווה והערב נשאר ערב, וחזרנו לדיון שאין תובעים את הערב אלא לאחר שמתברר שאי אפשר לגבות מן הלווה.

שנתבשלו בסיר בשרי שעומד על האש. אמנם כאשר התחמם שם מאכל פרווה באנו לדיון 'נ"ט' בר נ"ט' [= נותן טעם בר נותן טעם, פירוש: מאכל פרווה, שקיבל טעם על ידי ההתבשלות בכלי בשרי או חלבי והכלי פלט מהבליעות שבו], ואנחנו בני אשכנז היוצאים ביד רמ"א, נוקטים להלכה כדעת הרמ"א (י"ד סי' צ"ה ב) שמחמיר לכתחילה שלא לאוכלו עם המין הנגדי.

ועם זאת נראה למעשה שכאשר התבשל במיקרוגל מאכל פרווה, אין צורך לנקות את המיקרוגל החלבי בכל פעם לפני השימוש בו, וזאת מפני שגם לדעת הרמ"א אינו אסור אלא לאוכלו עם חלב ממש, אבל מותר לאוכלו [וגם בשל] בכלי חלב, כמבואר ברמ"א ובאחרונים שם. ולכן אין חשש להשתמש לאחר מכן במיקרוגל החלבי, למרות שיתחממו ויתבשלו טיפות הזיעה שבתוכו.

ולמרות שלכתחילה יש אוסרים (משב"ז ש"ד ה), חכמ"א כלל מח א) אם מבשלו מתחילה בכלי בשרי על מנת לאוכלו או לבשלו בכלי חלבי [אם שני הכלים בני יומן] משום הדיו כמבטל איסור לכתחילה. מכל מקום מודים להקל בשעת הדחק, ועוד שכאן אינו נותנו בידים בכלי חלבי אלא נוטף מעצמו, אם כן אין להחשיבו למבטל איסור לכתחילה. וכאשר המיקרוגל הבשרי אינו 'בן יומ' מחימום בו [פירוש: שלא התחמם בו בשר באותו יום], יהיה מותר לכל השיטות גם לכתחילה (תהלה לדוד סי' כ).

ויש לצרף סברא נוספת להיתר ולומר שדיו זיעה במיקרוגל קל יותר, דהנה דנו הפוסקים להקל בדיון זיעה של תנורים מכמה סברות, (א) שחזור ומתלבן בכל שימוש ע"י היסק התנור (שו"ת מהרש"ם ח"ג רח. ב) הנבלע ע"י זיעה אין חזר ומפליט ע"י זיעה (שו"ת ט"ו"ד תליתא קע"ה, אך דחאו מהרש"ם שם). (ג) שמא נתייבש הזיעה מחמת חום (שו"ת בית היוצר כ' כ"א ועיי"ש עוד סברות). ולמרות שבמיקרוגל לא שייך לכ"כ סברות הנ"ל [כי אין חום הסיקור רב כל כך לומר שמתלבן, והזיעה לפניו לא נתייבש], מכל מקום בנידון זה הדיו רק 'נ"ט בר נ"ט' מסתבר להיתר ולצרפו לסברת היתר. אך לפעמים שיכה לכלוך של בשר או שומן בעין בקירות המיקרוגל, ואזי נחשבים הזיעה נ"ט ראשון ואסור לכל השיטות גם בדיעבד, אולם אם הכלוך מעט מאוד ומשער שיש ששים בזיעה נגד הכלוך מותר. אולם זה וודאי שיש להיזהר לכתחילה שלא יפלו הטיפות לתוך מאכל חלבי, ואם ארע כך לא נאסר, כמו שכתב ברמ"א שבדיעבד מורה להמחיר שאין 'נ"ט בר נ"ט' אוסר.

שאלה: כשרות מטבחו של הרב ר' משה ידועה מייתה לתהילה ולשם, חומרות יתירות ומופלגות מילאו כל חלל לפניה במטבח היהודי בחישוב דקדוקי וקפדני - חלילה וחם שלא יכנסו לפיות באי הבית מאכלות שאינם 'גלאט כשר'; אפילו לאשפה היו שני פחים ייעודיים, אחד לבשרי והשני לחלבי, כך גם נהג לגבי מכשיר המיקרוגל, לא הסתמך על התרים כלשהם אלא קנה שניים נפרדים, למעלה עמד המיקרוגל הבשרי ומתחתיו החלבי. עם הזמן הבחינה האשת חבר', כי כאשר מתבשלים במיקרוגל הבשרי מאכלים, נוטפות טיפות מן המיקרוגל העליון לתוך החסרות, וכמלומדת להיזהר ולדקדק על טהרת התכשירים, הבינה מיד שיש כאן 'שאלה' אותה תציג לפני בעלה: האם בכל פעם כאשר באים לחמם במיקרוגל החלבי צריך לנקות מחמת אותם טיפות שחלחלו אליו פנימה, או שאין צורך.

תשובה: אם הטיפות שנטפו מקורן בתבשיל פרווה, כדוגמת ריכוך תפוחי אדמה, אין צורך לנקות את המיקרוגל החלבי. אם יש קצת שומן ולכלוך 'בשרי' במיקרוגל העליון, צריך שיהיו בטיפות שישים נגד השומן והלכלוך ומתבטל. אולם צריך לראות ולהיזהר שלא יפלו על אוכל חלבי ממש, שהרי הטיפות קיבלו טעם בשר - ובדיעבד, לא נאסר המאכל. אולם אם התחמם שם מאכל בשרי ונטפו טיפות, צריך לנקות את המיקרוגל החלבי, וכן אם התחמם שם מאכל שהוא בגדר 'דבר חריף' וכמו שיבואר.

בראשית צריך לדעת שטיפות זיעה ורחחות [= פירוש: אדים שעלו מן המאכל והפכו לטיפות מים] שיוצאות ממשקה ומאכל, דינם כדיון ממשו של מאכל, וכשם שמאכל חם מביע לתוך הכלי לאוסרו, וכמו כן מפליט את הבליעות שיש בכלי, כך דיון הזיעה לכל הלכותיו. (שולחן ערוך יו"ד סי' ס"ח, וברמ"א סימן ק"ח סי' א' ובסימן צג סי' א' בדיון כסיו הקדרה). ושיטת רוב הפוסקים שהדיון לא רק בזיעה ממשיקים, אלא גם בזיעה שיוצאת ממאכלים יבשים, (פמ"ג א"ח סימן תנא ס"ל, משב"ז תמו ט, שו"ת צמח צדק א"ח סימן מג ועוד, ודלא כש"ת משאת משה ח"א יו"ד סימן ד), ואף המקילים לא אמרו שאין זיעה כלל באוכלים, אלא שאין דינו כמוהו להיחשב כעצמו של מאכל וממשו, בפרט אם נראה בעליל שיש רבבה זיעה, רק בסתמא, יש הנוקטים שאין זיעה ממאכלים אלא מעט. והנה נקטו פוסקי זמנינו שמיקרוגל נחשב 'כלי ראשון', וכך יוצא שטיפות הזיעה נחשבות כמו

המשך מכתלי בית ההוראה מעמ' א'

מ"ט) שאף באכל פחות משיעור כזית, אם שבע מכך חייב בברכת המזון מן התורה, ואף שאנחנו מחמירים שלא להיכנס לספיכות וחשש ברכה לבטלה (חת"ס ש"ע ועיי"ן אגרות משה ח"א סימן עו), יש שכתבו ועל כל פנים לגבי פת שאכל פת פחות משיעור כזית ושבט מעט, אפשר לחנכו בברכת המזון לסמוך על שיטת החתם סופר הנוכרת (מבית לוי ח"ה עמוד צג).

ולפי זה גם בספירת העומר הלא הרבה פוסקים סוברים שכל יום הוא מניין בפני עצמו, וגם אם שכה יום אחד יוכל לספור בברכה, ולעניין קטן אפשר לסמוך על שיטתם. ובאמת יש הרבה קהילות שנהגו לספור בברכה גם אם שכחו, וכך היה רגיל הגה"צ רבי משה אריה פריינד להורות הלכה למעשה בשם ה'דברי חיים' זצ"ל, וכן כתב בשלחן הטהור (סימן ו' ו' והב"ט ס"ד א"ק ח) ובאוצר החיים (פרשת אמור מצוה טז) להמשיך לספור בברכה גם אם דיגל. [ראה בספר מקוה ישראל (דף ס"ד) שמביא לבאר את שיטת הדברי חיים הנוכרת בדרך החסידות: פעם בעת שהיה הגה"ק מנאסויד בצאנז אצל מרן בעל דברי חיים זצלה"ה דרוש דרש בקול חוצב להבות אש בפסוק זה (בדברים ט"ז ט) 'מהחל חרמש בקמה תחל לספור שבעה שבועות, ואמרו חז"ל אל תקרא בקמה אלא בקומה, ואמר בלשוננו: 'איטליכע ספירה איז א קומה שלימה' [= כל ספירה היא קומה שלימה], והפירוש בפסוק: מהחל חרמש שבועות, בתחילה יכולים לספור כל השבעה שבועות, דבכל יום ויום מהספירה יכולים לתקן כל השבעה שבועות, שכל אחד ואחד הוא קומה שלימה, ואמר שזה הפירוש לא כתב בספר הק' דברי חיים, עכלה"ק. ואמר, שמטעם זה הורה הרה"ק מצאנז במי ששכח לספור יום אחד שיספור שאר הימים בברכה, דמכיון שכל יום מימי הספירה הוא קומה שלימה לעצמו, ואפשר לתקן בו כל ימי הספירה, נמצא שבכל יום מקיים המצווה בשלימותה, וגם אם חיסר יום אחד, מברך על קיום המצווה בשאר הימים].

אך הנראה יותר נכון למעשה, שקטן שאינו סופר כל יום, אין עניין להרגילו בברכה בגלל יום אחד שהוא סופר או כשהוא בא לבית הכנסת בשבתות ואין קפידה בכך, אולם ילדים בגיל שכבר מקפידים להתפלל מעריב כל יום, יש להם לנהוג בזה כמו גדולים, שאם שכחו יום ולא ספרו שוב יספרו בלא ברכה, כי כאן בוודאי שאין להם לנהוג מצד חינוך אחרת ממה שיעשו בגדלותם וכמנהגינו שמי שחיסר אינו מברך. וזה פשוט שבמקומות שהילדים אומרים בתלמוד תורה כל יום בבוקר בלא ברכה, הרי שכאשר הילדים באים לבית הכנסת בשבתות יוכלו לברך עם הקהל.

